वैदेशिक रोजगारले समाजमापारेको प्रभावको अवस्था

(सर्लाहि जिल्ला लालबन्दि न.पा.जब्दी,३ भैरवपूरका थारु समुदायमाथि गरिएको एक समाजशास्त्रिय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस इलामको

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत

समाजशास्त्र विभागको समाजशास्त्र विषयको

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको आंशिक

आवश्यकता परिपूर्तिको लागि

प्रस्तुत गरिएको

शोध-पत्र

सोधकर्ता:
सुरेशप्रसाद चौलागाँई
महेन्द्ररत्न बहुमुखी क्याम्पस, ईलाम
समाजशास्त्र सङ्काय
त्रि.वि.रजिष्ट्रशन नं.: ९-२-३७९-१४७-२००७
रोल.नं.: १०१२३
२०७५

त्रिभुवनविश्वविद्यालय

महेन्द्ररत्नबहुमुखीक्याम्पस, इलाम

समाजशास्त्रविभाग

सिफारिस पत्र

त्रिभुवनविश्वविद्यालयनिर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोत्तर तहको आंशिकआवश्यकता पुरा गर्नको निमित्त मेरो निर्देशनतथा सहयोगमाछात्र सुरेशप्रसादचौलागाँईले**"वैदेशिक रोजगारले समाजमापारेको प्रभावको अवस्था : सर्लाहीजिल्लालालबन्दि न.पा.जब्दी-३, भैरवपूरकाथारु समुदायमाथिगरिएको एक समाजशास्त्रियअध्ययन"**शिर्षकको शोधपत्रतयार गरेको प्रमाणित गर्दै शोधपत्रको अन्तिममूल्याङ्कनको लागिशोधपत्रमूल्याङ्कन समिति समक्षसिफारिस गर्दछु ।

....

सन्तोष पराजुली

(शोधनिर्देशक)

समाजशास्त्रविभाग

महेन्द्ररत्नबहुमुखीक्याम्पस,इलाम

प्राक्कथन

त्रि.वि.मानविकीतथा सामाजिकशास्त्र संकाय, समाजशास्त्रविभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह(एम.ए.) को उपाधिहासिलगर्नको लागिशोध कार्य अनिवार्य भएकोले वैदेशिक रोजगारीले समाजमापारेको प्रभावको अवस्था (सर्लाहि जिल्लालालबन्दि न.पा.जब्दी ३, भैरवपूरकाथारु समुदायमाथिगरिएको एक समाजशास्त्रियअध्ययन) नामको यो शोध पत्रतयार पारिएको हो । नेपालभौगोलिक, भाषिक, सामाजिक, सांस्कृतिकविविधता, प्राकृतिकश्रोत साधन समेतले सम्पन्नभएर पनिआर्थिक रुपमाभने विपन्न राष्ट्र भएकोले मुलुक कै राष्टिय अर्थतन्त्र र विकसमा दिर्घकालिन असर पुऱ्याउने गरी दैनिक झण्डै पन्ध्र सयको हाराहारीमायुवाजनशक्तिविदेश पलायनभईरहेको अवस्था र यसले नेपाली समाजमापारेको प्रभावलाई जल्दोबल्दो सामाजिक समस्यामानेर यसैको सेरोफेरोमा रहेर यो शोध सम्पन्न गरेको छु । यस विषय र क्षेत्रमाथोरै अध्ययन र मेहनतद्धारा तयार पारिएको यो शोध पूर्ण नै छ भनेर त म भन्न सक्दिन, यसमाविषय बस्तुको अँझगहनअध्ययनहुन सक्छ । तथापिआफूले हांसिल गरेको सैद्धान्तिक ज्ञानलाई व्यवहारिक रुपमाउपयोग गर्दै अध्ययन क्षेत्रबाट संकलिततथ्याङ्कलाई बस्तुगत ढंगबाट लिपिबद्ध गरी यथार्थलाई पस्कने जमर्को भने अवस्य नै गरेको छु । यस विषयमा यो भन्दा अगाडि कुनै अध्ययन अनुसन्धाननभएकोले पछिल्लो अध्ययन अनुसन्धानको लागियसले निश्चय नै केही सहयोग पुऱ्याउने छ भन्ने कुरामाचाँहीआशावादी छु ।

यस शोधतयार पार्न धेरैजनामहानुभावहरुको अमूल्य सहयोग प्राप्तभएको छ । सर्वप्रथम यस शोधकार्य सम्पन्नगर्नको लागिआवश्यकनिर्देशन सुझाव र सहयोग प्रदानगर्नुहुने श्रद्धेय गुरु श्री सन्तोष पराजुली साथै समाजशास्त्रविभागकाआदरणीय गुरु वर्गहरु प्रतिहार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यध्ययन क्षेत्रका सुचनातथाउत्तर दाताहरु तथ्याङ्क संकलनमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने मेरा सम्पूर्ण मित्रहरुलाई पनिदिलैदेखि धन्यवाददिनचाहन्छु । अध्ययनमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने उच्चअदालतविराटनगर,इलामइजलासका सम्पूर्ण कर्मचारीहरु प्रतिहार्दिक धन्यवाद सहित कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । अन्त्यमामलाई आज यस अवस्थामा पुऱ्याउनअधिकमिहिनेत, परीश्रम र दुःखगर्ने बुवाशम्भुप्रसादचौलागाँई र आमाजानुकाचौलागाँई लगायत मेरो सम्पूर्ण परिवार प्रतिहार्दिक आभार व्यक्तगर्दछु ।

सुरेशप्रसादचौलागाँई

समाजशास्त्र शिक्षण विभाग

म.र.ब.क्याम्पस इलाम ।

विषय सूची

शिर्षक	पेज नं.
१. सिफारिस पत्र	I
२. स्वीकृतीपत्र	II
३. प्राक्कथन	III
४. विषयसूची	IV
५. तालिकाहरुको सूची	V
६. संक्षिप्त रुप	VI
अध्याय - एक : परिचय	**१-१०**
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ थारु जातिको उत्पति	३
१.३ समस्याको कथन	६
१.४ अध्ययनको उद्देश्य	७
१.५ अध्ययनको महत्व	७
१.६ अध्ययनको सिमाहरु	७
१.७ अवधारणात्मक ढाँचा	८
१.८ अध्ययनको संगठनात्मक स्वरुप	९
अध्याय - दुई : पूर्व साहित्यको समिक्षा	**११-२६**
२.१ नेपालमा वैदेशिक रोजगारको इतिहास	११
२.२ वैदेशिक रोजगार सम्बन्धीविधमान ऐन तथानीति-नियम	१७
२.३ वैदेशिक रोजगारको सैद्धान्तिक दृष्टिकोण	१७
२.३.१ मार्क्सवादी सिद्धान्त	१८

२.३.१ विश्वव्यावस्था सिद्धान्त २१
२.३.२ बसाईसराइको सिद्धान्त २२
२.४ थारु जातिको सामाजिक, सांस्कृतिकअबस्था २३
२.४.१ थारु जातिको आर्थिकअबस्था २५
२.४.२ थारु जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक पक्षमाआएको परिवर्तन २६
अध्याय - तीन : अनुसन्धान पद्धति **२८-३१**
३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनौट २८
३.२ अनुसन्धानको ढाँचा २९
३.३ तथ्याङ्कको प्रकृतितथा स्रोत २९
३.४ समग्रता र नमुना छनौट २९
३.५ तथ्याङ्क संकलनविधि २९
३.५.१ अन्तवार्ता ३०
३.५.२ अवलोकन ३०
३.५.३ वैयक्तिकअध्ययन ३१
३.५.४ समुह छलफल ३१
३.६ तथ्याङ्कविश्लेषणतथा प्रस्तुतिकरण ३१

अध्याय - चार : अध्ययन क्षेत्रको भौगोलिकतथा सामाजिक परिचय **३३-४४३**
४.१ भौगोलिक परिचय ३३
४.२ सामाजिक परिचय ३३
४.३ पारिवारिक विवरण ३५
४.४ उमेरगत र लिङ्गगतविवरण ३५
४.५ पारिवारिक संरचना ३६
४.६ घरको बनावट ३८

४.७जमिनको अवस्था ३९

४.८ पेशा ४०

४.९ समुदायगत वैदेशिक रोजगारमा संलग्नता ४१

४.१० वैदेशिक रोजगारमाजानुपर्ने कारण ४२

४.११ आम्दानी ४३

अध्याय - पाँच : वैदेशिक रोजगारले समाजमाल्याएको आर्थिक परिवर्तन ४६-५७

५.१ वैदेशिक रोजगारको प्रक्रिया ४७

५.२ वैदेशिक रोजगारमा संलग्नहुनु पूर्वको पेशा ४९

५.३. वैदेशिक रोजगारबाट फर्किए पछिको पेशा ५०

५.४ आर्जित रकमको उपयोग ५१

५.५ सीप ५३

५.६ भाषा ५४

५.७ वैदेशिक रोजगारले समाजमापारेको सामाजिकप्रभाव ५४

५.८ वैदेशिक रोजगारीलाई समाजले हेर्ने दृष्टिकोण ५६

अध्याय- छ : अध्ययनका साराशं तथानिष्कर्ष ५८-६३

६.१ साराशं ५८

६.२ उपलब्धि ६०

६.३निष्कर्ष ६१

सन्दर्भ सामाग्री

परिशिष्टहरु अन्तरवार्ता

सुचीतालिका सूची

तालिकाको सूची

तालिका नं.	विवरण	पेज
तालिका नं. १	सुन्दरपुर चुहडवा गा.वि.स.को वडा अनुसारको जनसङ्ख्याविवरण	३४
तालिका नं. २	थारु समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको उमेर /लिङ्गगत जनसंख्याको विवरण	३५
तालिका नं. ३	वैदेशिक रोजगारमा संलग्नव्यक्तिहरुको पारिवारिक संरचनाको विवरण	३७
तालिका नं. ४	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको घरको बनावट विवरण	३८
तालिका नं. ५	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरपरिवारको जमिनको विवरण	३९
तालिका नं. ६	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको पेशागतपारिवारिक विवरण	४०
तालिका नं. ७	वैदेशिक रोजगारमाजाने कारणहरुको विवरण	४२
तालिका नं. ८	वैदेशिक रोजगारमा संलग्नहुनु भन्दा अगाडीको घरपरिवारको आम्दानीविवरण	४३
तालिका नं. ९	वैदेशिक रोजगारमा संलग्नभए पछाडि परिवारको आम्दानीमाभएको परिवर्तन सम्बन्धिविवरण	४४
तालिका नं. १०	वैदेशिक रोजगारमा संलग्नहुनु भन्दा अगाडीको पेशागतविवरण	४९
तालिका नं. ११	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किए पछिको पेशागतविवरण	५०
तालिका नं. १२	वैदेशिक रोजगारबाट आर्जित रकमको उपयोग सम्बन्धीविवरण	५१
तलिका नं. १३	वैदेशिक रोजगारमासिकेको सिप सम्बन्धीतविवरण	५३
तालिका नं.१४	वैदेशिक रोजगारले समाजमापारेको सामाजिक परिवर्तन सम्बन्धीविवरण	५५

संक्षिप्त रुप

न.पा.- नगरपालिका

गा.पा.- गाउँपालिका

गा.वि.स.- गाउँविकास समिति

व.नं.- वडा नम्बर

त्रि.वि.- त्रिभूवनविश्वविद्यालय

मा.वि.- माध्यामिकविद्यालय

नि.मा.वि.- निम्नमाध्यामिकविद्यालय

प्रा.वि.- प्राथमिकविद्यालय

टि.भी.- टेलिभिजन

के.त.वि.- केन्द्रियतथ्याङ्क विभाग

रा.यो.आ.- राष्ट्रिय योजनाआयोग

वै.रो.- वैदेशिक रोजगारी

डा.- डाक्टर

S.L.C.- School leving certificate

I.A.-Intermidiate of Arts

B.A.-Bachlar of Arts

Pvt. Ltd.- private Limited

W.W.W.- World Wide Wabe

Html.- Hypertext mark of language